בס"ד

בנידון איסור סירוס בספק במציאות, וחצי שיעור בסירוס

לכבוד הגאונים המופלגים, הגאון הגדול רבי חיים יוסף דוד ווייס שליט"א דומ"ץ סאטמאר אנטווערפן ובעמח"ס ויען דוד, והגאון הגדול רבי שלמה אלכסנדר פאללאק שליט"א אב"ד סערענטש,

אחדשה"ט, ראיתי הדין ודברים בין הני תרי גאונים בענין אי יש בנידון זה של סירוס ההיתר של ספק פסיק רישא, וכ"ת טען דאולי שייך רק בשבת, ובעל הויען דוד הביא ראי' מהגרעק"א ביו"ד סי' פ"ז דשייך גם בשאר איסורים. וכן הי' ויכוח אי פלוגתא בין הרופאים הוי ספק במציאות.

והנלע"ד דלענין שבת דבעינן מלאכת מחשבת, נמצא דכשעושה האיסור ואינו יודע המציאות אז אע"פ שיתברר אח"כ שהמציאות הי' באמת כהצד להחמיר, אבל העושה לא ידע מזה בוודאות, ולא הי' בזה מלאכת מחשבת, וכדעת הט"ז סי' שט"ז, ונמצא דהצדק עם בעל הויען דוד שליט"א.

אבל לגבי נידון דידן שהוא נידון בשאר איסורים נראה דיש מקום גדול לדברי אב"ד סערענטש, דעיין בספר שביתת השבת (כללי דבר שאין מתכוון ופס"ר סעי' ח') שמבאר דרק בשבת אמרינן דספק פס"ר במציאות הוי היתר, כיון דבעינן מלאכת מחשבת, אבל בשאר איסורים לא אמרינן היתר זה, דאי מתברר שלמעשה הי' המציאות של איסור נמצא שעבר על האיסור, ועיי"ש שמוכיח כן מהרמ"א ביו"ד סי' פ"ז שם, ומיישב בזה טענת רעק"א ביו"ד שם שבעל הויען דוד הביא.

ונמצא דעכ"פ הוי פלוגתתא בין הרמ"א והשביתת השבת לבין הגרעק"א. וכל זה בדאורייתא, אבל לגבי דרבנן יש מקום להקל יותר ולצדד לקולא, אבל עדיין צ"ע למעשה, דהוי רק ספיקא דדינא, ובספיקא דדינא י"ל דגם מדרבנן אזלינן לחומרא, עי' בספר ארעא דרבנן (מערכת אות ס' בארעא דרבנן או"ק ס'), ובפרי חדש (יו"ד סי' ק"י בכללי ספק ספיקא). אבל יש סוברים דבדרבנן מקילים אפי' בפס"ר דניח"ל, ואולי יש לצרף דבריהם עכ"פ לענין לעשותו ספק ספיקא דדינא, ועי' בשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ג סי' מ"ו) דחושב ספק ספיקא דדינא לצרף להתיר, וע"ע בשו"ת מהרש"ם (ח"ב במפתחות סי' קל"א).

ב) ולענין הנידון שכתב בעל הויען דוד שליט"א דפסיק רישא דלנח"ל מותר, יש להעיר למש"כ בשו"ת כתב סופר (אה"ע סי' כ"ו) ובעוד אחרונים בדין אוטם ברחם (שו"ע אבהע"ז סי' כ"ג) דלהרא"ש אסור, דסובר דפסיק רישא דלא ניחא לי' אסור אף בשאר איסורים עכ"פ מדרבנן, וכן פסק השו"ע (שם) ממה שהביא דין הרא"ש.

אבל ראיתי בחפץ חיים (חלק א' כלל ו' בבאמ"ח) שכתב דלא פסקינן כהרא"ש בשאר איסורים וה"ה בלשון הרע, ואפשר דדין דאבהע"ז סי' כ"ג חמור יותר משאר איסורים. ואיברא דאפי' שם בסי' כ"ג הקילו כמה אחרונים, עיין שו"ת מהרי"א אסאד (יו"ד סי' רל"ח), ועי' שו"ת אמרי אש (סי' ס"ט). ואפי' הכתב סופר היה מקיל לולי דברי המחבר.

ועכ"פ כאן שנתברר דכל האיסור הוי איסור דרבנן, פשוט דיש להקל לדינא, דהלא דעת הערוך דאין איסור דרבנן אפי' בשבת, וא"כ הוי כאן ספק ספיקא, דספק אי נקטינן בכלל כהרא"ש, ואפי' אי נקטינן כהרא"ש יש ספק אי שייך האיסור גם בשאר איסורים, ואפי' אי שייך בשאר איסורים, יש ספק אי שייך גם באיסורי דרבנן, ואפי' דהוי ספיקא דרבוותא, עי' לעיל שהבאתי דבשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ג סי' מ"ו) דחושב ספק ספיקא דדינא לצרף להתיר, וע"ע בשו"ת מהרש"ם (ח"ב במפתחות סי' קל"א).

[אבל אין להתעלם בזה דלתוס' (שבת דף ק"ג ע"א ד"ה בארעא) דעל ההיתר של פסיק רישא דלנח"ל הוא משום דאין בה מלאכת מחשבת, א"כ בשאר איסורים אין היתר זה. אבל סתמא דפוסקים הוא דשייך היתר זה בשאר איסורים, דמשווהו אינו מתכוין, ואדרבא מכמה פוסקים משמע דקיל יותר מבשבת].

ג) ולענין אי שייך חצי שיעור בהיזק בכח ההולדה, שנחלקו ב' הגאונים הנ"ל, הנה לענ"ד נראה דאין הכי נמי דלענין חצי שיעור בכמות אין בו איסור חצי שיעור, אבל יש לדון לענין חצי שיעור באיכות, דעי' במנחת חינוך (מצוה ז' אות ג'), שבתחילה למד דבבישול פחות ממאכל בן דרוסאי לא הוי בישול כלל, ואח"כ הביא בשם מהר"י לאנדסופר דהוי איסור תורה משום חצי שיעור באיכות, דהרוטב מתבשל, ועי' בשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' א') באריכות בענין חצי שיעור באיכות אסור מן התורה, ועי' בתהלה לדוד (סי' שי"ח אות ט"ז, י"ז, ול"א), ובשמירת שבת כהלכתה (פרק א' הערה ל"ב), בענין חצי שיעור באיכות הבישול. ולפי אלו השיטות יש שפיר לומר דבהיזק כח ההולדה שייך בה חצי שיעור באיכות.

אבל לדינא לנידון דידן גם מזה אין נפק"מ כיון שנתבאר דהוי רק איסור דרבנן וגרמא.

החותם בברכה,

אליהו הערצאג